

WEG UIT INDIË

Het grote avontuur van

Hans en Sonja

Verteld door Hans Vervoort

Tekeningen: Peter van Dongen

Voor alle leeftijden vanaf 10 jaar

Voor mijn broer Rob (Magelang 1938 – Ambarawa
1945)

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Vervoort, Hans

Hans Vervoort – *Weg uit Indië – Het grote avontuur van Hans
en Sonja, met tekeningen* (incl. omslag) van Peter van Dongen

NUR: 301

Trefw: Indië; Jappenkamp

1e druk 2012 uitgeverij Conserve

2e druk 2019 uitgeverij Bravenewbooks

© 2012 Hans Vervoort

<i>Inhoud</i>	<i>pg</i>
<i>1 Waarin een vliegtuig een boodschap brengt en Hans twee woorden Frans leert</i>	<i>7</i>
<i>2 Waarin Hans eraan denkt hoe het allemaal begon</i>	<i>12</i>
<i>3 Waarin Hans en zijn moeder op reis gaan en nieuwe vrienden maken</i>	<i>22</i>
<i>4 Waarin Hans en Sonja het kamp verkennen en leren buigen</i>	<i>38</i>
<i>5 Waarin Sonja een vervloeking uitspreekt</i>	<i>46</i>
<i>6 Waarin een radio wordt ontdekt en een kogel de grond in geschoten wordt</i>	<i>51</i>
<i>7 Waarin de zon steeds kouder wordt en Hans iets lekkers zomaar op de grond vindt</i>	<i>61</i>
<i>8 Waarin Hans leert breien en achthonderd vrouwen een zonde begaan</i>	<i>67</i>
<i>9 Waarin er iets heel ergs gebeurt, maar het leven toch doorgaat</i>	<i>75</i>
<i>10 Waarin oma Van Soest de boel belazert</i>	<i>83</i>
<i>11 Waarin Sonja kampioen vliegenmepper wordt en Koreanen hop-hop-hop door het kamp hollen</i>	<i>86</i>
<i>12 Waarin de oorlog ophoudt, maar de vrijheid nog niet komt</i>	<i>92</i>
<i>13 Waarin de Gurkha's komen en de kogels in het rond vliegen</i>	<i>99</i>
<i>14 Waarin Hans twee eieren in oma Van Soest ziet verdwijnen</i>	<i>106</i>
<i>15 Waarin de bevrijding eindelijk komt en ze een ijsje krijgen</i>	<i>110</i>
<i>16 Waarin verdriet en vreugde elkaar afwisselen</i>	<i>118</i>
<i>17 Waarin Hans en Sonja er een vriendin bij krijgen en ze de zee op gaan</i>	<i>131</i>

<i>18 Waarin Maja een groot cadeau krijgt en ze de Tegelberg op gaan</i>	147
<i>19 Waarin Hans een zeemansuniform krijgt en ze een heel treurig verhaal horen</i>	162
<i>20 Waarin ze kennis maken met Bibberland</i>	176
<i>21 Waarin ze knikkerles geven en Hollands moeten eten</i>	182
<i>22 Waarin tante Aal iemand voor zich laat strijken en Hans en Sonja wolkjes uit hun mond zien komen</i>	194
<i>23 Waarin een vader komt opdagen en hij een spannend verhaal vertelt</i>	199
<i>24 Waarin dit verhaal een goed eind vindt</i>	209
Verantwoording	220
Verklarende woordenlijst	221

Hoofdstuk 1 Waarin een vliegtuig een boodschap brengt en Hans twee woorden Frans leert

Er was al een tijd een geluid te horen geweest dat Hans niet kon thuis brengen, maar hij had geen zin om op te staan en te kijken wat het was. De knagende honger had hem slap gemaakt en hij lag al de hele ochtend op bed. Maar toen kwam Sonja binnenrennen. 'Een vliegtuig!' riep ze.

'Onder het bed!' commandeerde oma Van Soest van enkele beddenrijen verderop en gaf zelf kreunend het voorbeeld.

'Nee, ze gooien geen bommen. Ze gooien papiertjes naar beneden.'

'Wat?'

De nieuwsgierigheid won het en voorzichtig, schrikachtig als vogels, gingen ze naar buiten. Ook oma Van Soest kwam weer onder haar bed vandaan. 'Blijf in de buurt!' riep ze hen nog na.

Buiten stond al een hele menigte stil naar boven te kijken. Daar vloog een klein vliegtuig in de lucht, op een paar honderd meter hoogte. Je zag de piloot naar beneden kijken en af en toe viel een stofwolkje uit een luikje in de buik van het vliegtuig. Dat stofwolkje bleek als het lager kwam te bestaan uit kleurige stukjes papier. Er stond een zachte wind, de papiertjes woelen het kamp voorbij en landden ver weg. De dichte omheining van het kamp maakte het onmogelijk te zien wáár ze precies terechtkwamen. Niemand was groot genoeg om over die heg heen te kijken.

Het laatste wolkje dat uit het vliegtuig viel was beter geplaatst, en Hans zag dat een deel van de papiertjes terechtkwam op het appèlterrein. Dat was een leeg veld

waar elke dag de hele kampbevolking in lange rijen moest staan om geteld te worden. Als er geen appèl was mocht je daar niet komen. Niemand durfde er nu op te gaan, want dan wist je een ding zeker: je kreeg klappen van de Japanners die de ingang van het kamp bewaakten en zicht hadden op het appèlterrein. Maar die Japanners keken ook gespannen naar het vliegtuig, en sommigen hadden zelfs hun geweer aan de schouder gebracht om het neer te schieten. Maar er viel geen schot, ze voelden wel dat het te ver weg was om te kunnen raken. Zonde van de kogels. Het vliegtuig schommelde met beide vleugels op en neer, alsof het zwaaide naar de menigte beneden.

Hans zag een paar jongens stil als de wind langs de kampotheining rennen, en in de verste uithoek van het appèlterrein een aantal van de papertjes oprapen om dan snel achter de keukengebouwen te verdwijnen. Het waren Harry en Tjeerd, de durfallen van het kamp, al elf jaar, een jaar ouder dan Hans. Ze waren bijna achter de gebouwen verdwenen toen een van de Japanse bewakers keek en naar hen brulde. Maar tegelijk holde Gekke Jannie het veld op. Zij was onderwijzeres geweest, maar was in het kamp haar verstand kwijt geraakt. Geregeld vergat ze Japanners te groeten zoals het hoorde, met een buiging, en kreeg dan klappen of erger. Ze moest soms uren in de zon staan. Ze werd er steeds gekker door.

Niemand zou het gewaagd hebben openlijk het appèlterrein te betreden om zo'n papier te pakken, maar Gekke Jannie liet zich niet weerhouden.

De Jap stuurde met een kort commando een hulpsoldaat achter haar aan. Dat waren Koreaanse soldaten in Japanse dienst, maar omdat ze niet helemaal vertrouwd

werden hadden ze geen echt geweer, maar een houten namaakgeweer. Toch konden ze daar aardige klappen mee uitdelen.

Al een paar minuten later zat Gekke Jannie bij de wacht op haar knieën in de zon en de hemel mocht weten hoe lang dat zou duren.

Maar ze had de Jap net lang genoeg afgeleid om Harry en Tjeerd te laten ontsnappen en in de kortste keren wist iedereen in het kamp wat er op de rode, witte en blauwe papiertjes stond die naar beneden gewaaid waren: 'Houdt Goede Moed. Je Maintiendrai.'

'Wat is dat, je mentiendraai?' vroeg Hans later aan zijn moeder toen hij haar in het ziekenzaaltje bezocht.

Meestal had hij haar niets te vertellen, er gebeurde zo weinig in het kamp, maar dit was Groot Nieuws en hij had er een heel verhaal van gemaakt.

Moeder luisterde met een gelukkige glimlach, ze was zo akelig mager geworden door de malaria dat hij er tegenop zag om haar te bezoeken. Maar door die glimlach leek ze weer een beetje op de moeder die hij kende.

'Het betekent "Ik zal handhaven",' zei ze. 'Het is Frans. Het is de spreuk van onze koningin.'

'Waarom spreekt onze koningin Frans?' vroeg Hans.

'Het is een oude spreuk,' zei zijn moeder, 'heel vroeger spraken de edelen allemaal Frans met elkaar. Dat leer je later op school nog wel.'

School. Hans wist wat het was en hij was voor de oorlog ook bijna twee jaar op school geweest, toen hij zes en zeven jaar was, lang geleden. Hij had er leren lezen en schrijven en rekenen. Maar toen werd het oorlog en de Japanners verboden het lesgeven aan de kinderen in het kamp.

Alleen Gekke Jannie had het een tijdje mogen doen, aan de kleintjes dan, de kleuters. Maar dat was voordat ze gek werd, natuurlijk.

Hans was een keer gaan kijken. Er zaten wel zo'n dertig kleuters op de grond en Jannie stond ervoor te dirigeren terwijl de kinderen zongen: 'Lamme handjes, lamme voetjes... kan niet lopen langs de straat...' Ze tilden hun benen op en lieten hun handen wapperen bij het zingen en gierden het uit. De kleuterklas was een succes. Toen het wat te rumoerig werd zag hij Jannie haar hand opsteken en het werd meteen stil. De kleuters keken strak naar haar en even later begreep Hans waarom. Jannie haalde met een behendig gebaar haar boventanden uit haar mond en even later haar ondertanden en liet de twee delen van het gebit op elkaar klapperen. Tik tik tik hoorde je, een droog geluid.

Een paar kinderen gilden het uit toen Jannie naar voren liep terwijl ze het gebit liet klapperen.

Haar wangen waren ingevallen en omdat ze onwillekeurig haar eigen kaken ook bewoog leek het net alsof ze op afstand haar tanden op en neer liet gaan. Doodeng vond Hans het en hij wist van het bestaan van kunstgebitten. Kan je nagaan hoe bang de kleuters waren die zoiets voor het eerst zagen!

Toen hij later op die dag aan zijn moeder vertelde wat hij had gezien zette ze grote ogen op.

'Die is mesjokke,' zei ze, 'daar zal ik een stokje voor steken.' Hans' moeder was, voordat ze ziek werd, een vastberaden vrouw en ze sprak de kampoudste erop aan dat Jannie de kinderen bang maakte. Dat was het einde van de kleuterklas en het begin van Jannie's steeds gekker wordende gedrag.

Toen hij terugkwam van het ziekenzaaltje zag hij haar nog op de knieën zitten bij de Japanse wacht, in de brandende middagzon.

Maar mevrouw Anema, de kampoudste, stond al te praten met de wacht en meestal lukte het haar wel om een gestrafte na een paar uur weer vrij te krijgen. En de Japanners wisten natuurlijk langzamerhand ook wel dat Jannie knettergek was.

Hoofdstuk 2 Waarin Hans eraan denkt hoe het allemaal begon

Hans herinnerde zich de tijd van voor de oorlog nog heel precies. Hij bewaarde die beelden in zijn hoofd als plaatjes, af en toe keek hij er in gedachten naar. Je liep 's ochtends met je vriendjes naar school, die begon om half acht en dan scheen de zon al volop. Om half een was de school uit, dan moesten de kinderen meteen naar huis, want om die tijd werd warm gegeten. Rijst natuurlijk, met altijd een paar soorten groenten en een paar soorten vlees. Rijsttafel heette dat. Daarna gingen mama en papa slapen, dat was zo de gewoonte in Indië, want 's middags was het te warm om ook maar iets te doen. De kinderen moesten dan ook slapen, maar dat lukte natuurlijk nooit. Als je je maar stil hield. Hans lag dan altijd op bed wat te lezen, of maakte z'n huiswerk alvast. Om drie uur 's middags was iedereen wakker en bracht *kokki** Mina de thee met altijd iets zoets wat ze gemaakt had. Elk huis in Indië had een paar bedienden, om de was te doen en het huis schoon te maken. En een *kokki* voor het koken. Nederland was de baas in Indië, daarom heette het ook Nederlands-Indië. Een kolonie heette dat, een land waarin een ander land de baas was. Indië lag heel ver van Nederland, in de tropen, en al driehonderd jaar geleden waren Hollandse schepen er geland en hadden het veroverd. De Hollanders woonden in stenen huizen, de bevolking van Indië woonde in bamboehuisjes aan de rand van de stad of op het land. Daar teelden ze rijst of werkten op de plantages van de Hollanders.

* *Schuin* gedrukte woorden worden achterin het boek verklaard

Of ze waren bedienden. Indonesiërs noemden ze zichzelf. Het waren bruine mensen, kleiner dan de Hollanders en meestal mager. Ze glimlachten veel en waren heel gedienschtig.

Met *kokki* Mina boften ze want zij kon koken als de beste. Bij de middagthee bracht ze altijd een schaal *kwee-kwee*. *Kwee-kwee* betekende eigenlijk: koekjes. Maar het kon van alles zijn, zoete zwarte rijst met een kokossausje eroverheen, of *kwee talam*, dat was een puddinkje. Of roti koekoes, dat was een warme gestoomde cake. Vreselijk lekkere dingen allemaal, die *kokki* Mina had gemaakt terwijl iedereen sliep. Vader en moeder bedankten haar altijd hartelijk voor haar moeite en ook Hans zei '*terima kassi*' ofwel 'hartelijk dank'. Als ze uitgesmikkeld waren gingen vader en moeder meestal op de voorgalerij zitten, om wat te lezen. En Hans ging snel op zoek naar zijn vriendjes in de buurt om te spelen. Knikkeren, of vliegeren, of badminton. Of verstoppertje natuurlijk. Mooie tijden waren het en nu Hans in het kamp zo'n honger had dacht hij vaak aan al die heerlijkheden van vroeger. Net zoals de moeders in het kamp altijd praatten over lekker eten en recepten uitwisselden. Gek genoeg had je minder honger als je dacht aan een lekkere maaltijd. Het was een van de redenen waarom Hans nog vaak terugdacht aan die mooie tijd.

En die duurde tot ineens het bericht kwam dat Nederland in gevecht was met Duitsland. Het was oorlog geworden in Europa, een grote oorlog. Duitsland tegen de rest van Europa en misschien wel de rest van de wereld! De Duitsers hadden de eerste grote oorlog verloren, lang geleden, en waren daar nog steeds heel kwaad over, vertelde Hans' vader. En ze hadden

jarenlang hard gewerkt om de beste wapens te krijgen en het best geoefende leger, zodat ze wraak konden nemen. En nu, in 1940, was hun leger sterk genoeg. Heel Europa wilden ze hebben en misschien ook Afrika.

De kranten stonden er vol van en ook op de radio hoorde je het nieuws. Hans' vader luisterde elke dag en zijn gezicht werd steeds somberder. Buren kwamen langs en er werd gepraat over wat er gebeurde in het moederland. De Duitse troepen waren niet voor de poes, de helft van Rotterdam was verwoest en ze hadden in een paar dagen heel Nederland bezet. En ze waren ook al bezig in België en Frankrijk. Alleen Engeland was te ver, daar zat een zee tussen. De Nederlandse koningin was met haar familie en de regering naar Engeland gevlucht. Sommige burens vonden het laf dat ze gevlucht waren, anderen vonden het juist verstandig. Want dan konden ze vanuit Engeland de Nederlandse bevolking moed inspreken. Iedereen was blij dat Indië zo ver weg was, de Duitsers konden daar niet bij, al voeren er wel Duitse duikboten in alle oceanen. Maar met een duikboot kon je geen land veroveren. Gelukkig maar!

Toch kon Hans merken dat zijn ouders ongerust waren. Waarover?

Japan, een land dat wel in de buurt van Indië lag, begon oorlogstaal uit te slaan en had een verbond gesloten met Duitsland. Want Japan was een eiland waarop langzamerhand te veel Japanners woonden. Ze wilden meer grond veroveren en al jaren waren ook zij bezig een groot leger te trainen en vliegtuigen en oorlogsschepen te maken.

Nu Duitsland Europa aan het veroveren was konden die

landen hun koloniën niet beschermen, want ze hadden hun legers nodig om zich de Duitsers van het lijf te houden.

Soms, zoals in Nederland, had het leger zich al overgegeven aan de Duitsers. Nu kon Japan dus proberen de koloniën te bezetten. Nederlands-Indië stond op hun lijstje, want de Hollanders hadden er een bloeiende kolonie van gemaakt en er werd ook veel olie uit de grond gehaald. En olie had Japan hard nodig voor z'n schepen en vliegtuigen.

Toch waren de mensen in Indië niet erg bang voor een Japanse inval.

"Die Jappen zijn hartstikke scheel" zegt mijn vader,' vertelde Ronnie Eekhof, Hans' beste schoolvriend, 'en die kunnen dus absoluut niet rechtuit schieten.' Het kon kloppen, er woonde een Japanse fotograaf in de buurt en Hans had zelf gezien hoe scheef zijn ogen stonden. 'En hun tanks zijn van blik,' vervolgde Ronnie, 'als je ertegenaan duwt krijgen ze meteen een deuk. En hun schepen zinken allang voordat ze hier zijn.'

Maar het liep anders.

Op een dag kwam Hans' vader thuis in heel andere kleding dan hij normaal droeg. Een groen uniform had hij aan en een helm op zijn hoofd. Alleen zijn bril was hetzelfde, een bril met ronde glazen en een zwart randje eromheen. Zijn vader keek altijd een beetje verbaasd, vond Hans, maar dat kon wel door de bril komen. Zijn moeder holde op zijn vader af en zoende hem langer dan ze meestal deed. Met hun hoofden dicht bij elkaar praatten ze een tijdlang zo zacht dat Hans niets kon verstaan. Maar uiteindelijk kwam zijn vader naar hem toe.

'Jongen,' zei hij, 'je vader gaat vechten tegen de

Japanners. Niet bang zijn, over een paar dagen ben ik wel terug. En misschien landen ze wel helemaal niet op Java.'

'Mag ik ook zo'n helm?' vroeg Hans.

'Nou, vraag maar een ijzeren pan aan *kokki*,' zei zijn vader. 'Moet je horen, Hans. Zolang ik weg blijf ben jij

de man in huis. Zorg goed voor je moeder en wees niet lastig of vervelend. En luister naar wat ze zegt! Beloof je dat?'

Hans knikte. Hij ging naar *kokki* Mina en vroeg een *wadjan*. Dat was een ronde diepe bakpan met twee handvaten. Mina had er verschillende en de kleinste paste op zijn hoofd. Een elastiek om beide handvaten en onder zijn kin, en de *wadjan* bleef goed op zijn hoofd zitten, als hij gewoon liep.

Als hij holde moest hij hem met zijn hand vasthouden. Maar het was toch een helm, geen Japanse kogel kon erdoorheen. Die Japanse kogels spatten zó uit elkaar als ze tegen metaal kwamen, had Ronnie hem verteld. Hij had de pan de hele dag op zijn hoofd maar haalde hem er van af bij het afscheid nam.. Zijn vader gaf hem een aai door zijn haar. Een zoen wilde Hans allang niet meer, de aai door zijn haar kon nog net. Daarna zette hij de *wadjan* weer op zijn hoofd en gaf zijn vader plechtig een hand. Moeder liep met vader mee en Hans hoorde haar snikken toen hij zich nog een keer omdraaide en zwaaide.

'Heb je het gehoord, de Japanners zijn geland!' riep Ronnie een paar dagen later. 'Ons leger is verslagen!' 'Zijn ze dood?' vroeg Hans. In alle boeken die hij las over ridders en schildknapen vochten de ridders tot ze dood waren of de ander gedood hadden. Hij durfde er niet aan te denken dat zijn vader misschien...

'Nee, ze hebben zich overgegeven,' zei Ronnie. 'Mijn vader zegt dat het lafaards zijn. Bangeriken. Als hij niet zo ziek was, zou hij die spleetogen wel mores leren. Zegt mijn vader. Maar ja...'

Ronnies vader was overvallen door malaria op de dag dat hij een oproep had gekregen om soldaat te worden. Van malaria kon je behoorlijk ziek worden, wist Hans, want iedereen in Indië kreeg het af en toe. Dat kwam door de muggen die overal rondvlogen en die je staken waar je bij stond. Dan kwam er iets in je bloed en werd je ziek. Hoofdpijn, misselijk, Hans had het al eens gehad.

Daarom vond hij het een beetje raar dat Ronnie's vader een dag later in de tuin rustig zijn krantje aan het lezen was toen Hans zijn vriendje opzocht. Zou Ronnie's vader echt wel ziek zijn? Maar zodra hij Hans zag liet hij de krant uit zijn handen vallen en riep met zwakke stem: 'Ach, Hans, kan je even een glas water voor me halen? Ik probeer het nieuws over de oorlog te lezen, maar het lukt niet met die schele hoofdpijn.' En toen Hans het water voor hem gehaald had: 'Kan je dit bericht voorlezen? Mijn ogen doen zeer.' Hij had zijn pyama aan en keek met toegeknepen ogen naar Hans. Ronnies vader was een kleine magere man met dun haar op zijn hoofd. Het was moeilijk te geloven dat hij ooit bokskampioen was geweest, maar Ronnie zwoer dat het waar was.

Hans pakte de krant op en las de kop van de voorpagina: 'De slag om Java is begonnen. Vijand in vlakte van Krawang. Tegenoffensief van ons leger verwacht.'

'O,' zei Ronnie's vader, 'laat maar. Oud nieuws. De Japanse tanks zijn al onderweg naar hier, naar Soerabaja, hoor ik op de radio. Ga maar naar Ronnie.' Hans ging naar Ronnie die op het achtererf bezig was een katapult te maken. Je moest daarvoor een kleine tak hebben die in een v-vorm eindigde. Een stevig stuk

elastiek aan beide einden en dan kon je er steentjes mee wegschieten.

'Als jij nou wat steentjes gaat zoeken hebben we een wapen tegen die Jappen,' zei hij.

'Waarom stenen. Ik heb glazen knikkers,' zei Hans. Hij was een goede knikkeraar en had veel knikkers.

Ronnie keek op. 'Dat is een goed idee,' zei hij, 'maar vind je het niet zonde van de knikkers?'

'Welnee, als je klaar bent haal ik ze wel op.'

Een paar dagen later zaten ze achter het muurtje van de voortuin en keken hoe de Japanners de stad binnenkwamen.

Ze liepen in twee rijen achterelkaar, het geweer over de schouder, een groen uniform en een groen petje op.

Kleine mannetjes waren het, nog kleiner dan de meeste Indonesiërs. En die waren al kleiner dan de Hollanders.

Voorop liep een Japanner met een vlaggenstok. De vlag was wit, met een rode bol erin.

De lange rij stopte, misschien moesten ze de weg vragen. In elk geval klonk hard geschreeuw en de Japanse soldaten gingen op hun gemak staan.

Sommigen geeuwden, anderen rekten zich uit. Ze praatten met elkaar, maar het klonk meer als geschreeuw dan als gepraat. Een harde, lelijke taal was het.

Ze zagen een vrouw die enkele huizen verder woonde, naar buiten komen.

Ze liep naar de Japanners toe en vroeg iets.

De soldaat maakte een kleine buiging en wees naar haar: buigen!

De vrouw haalde haar schouders op en draaide zich om.

De soldaat bleef in zijn rij staan, maar met snelle stap kwam een hogere militair aanlopen. Hij hield de vrouw

tegen en gaf haar met de rug van zijn hand een klap in het gezicht.
Ze gilte het uit en hij riep bars enkele Japanse woorden naar haar.
Pas toen ze een kleine buiging maakte liet hij haar gaan.
'Zie je dat?' vroeg Ronnie, maar Hans gaf geen antwoord. Natuurlijk zag hij het.
Ronnie trok zijn katapult, richtte hem op de Japanner en spande hem.
Op het laatste moment gaf Hans een klap tegen Ronnie's hand en de knikker vloog over de Japanner heen in een boom. Je hoorde een zachte tik en even later viel de knikker naar beneden. De Japanner raapte

hem op en stak hem in zijn zak. Hij keek rond, maar Hans en Ronnie wachtten niet af tot hij hen zag en doken snel weg achter het muurtje van de voortuin. Met een haastig gebaar stopte Ronnie de katapult onder het zand. Het schreeuwerige geroezemoes van de Japanse soldaten verstomde toen er een bevel klonk. Daarna hoorden ze het geluid van marcherende laarzen en haalden opgelucht adem.

'Wat ben je stom!' riep Hans tegen Ronnie, 'hoe kom je erbij op die man te mikken? Die mensen hebben geweren!'

'Ja, ik dacht niet na,' zei Ronnie. Hij was nog bleek van angst.

Hoofdstuk 3 Waarin Hans en zijn moeder op reis gaan en nieuwe vrienden maken

De komst van de Japanners bracht veranderingen. Ze hadden een aantal huizen uitgekozen om hun soldaten in te laten wonen en de families van wie die huizen waren moesten maar zien dat ze ergens anders een dak boven hun hoofd kregen. Dat lukte wel, want iedereen wilde graag wat anderen om zich heen hebben nu niemand wist wat er ging gebeuren. Alle mannen waren opgeroepen voor het leger en na de overgave gevangengenomen. Hans' moeder had geen idee waar zijn vader gevangenzat, al was er wel een briefje van hem gekomen waarop alleen stond dat het goed met hem ging. Het was een gedrukt briefje en andere vrouwen in de straat hadden precies dezelfde tekst gekregen van hun man.

Alleen de naam die eronder stond verschilde. En het adres natuurlijk.

In Hans' stad Soerabaja woonden nu alleen maar vrouwen en kinderen en de meeste moeders vonden het geen prettig idee om alleen in zo'n groot huis te wonen, met de kans dat een Japanner binnenkwam en misschien kwaad wilde. Twee, soms drie families gingen dus bij elkaar wonen en steeds meer huizen stonden leeg. Ronnie en zijn moeder trokken bij Hans en zijn moeder in, Ronnie's vader was spoorloos verdwenen. 'O, die heeft een paar vriendjes in de *kampong*,' zei zijn vrouw tegen Hans' moeder, 'nog uit zijn bokstijd. Hij gaat bij hun wonen zolang de oorlog duurt.' De *kampong* was de plek waar Indonesiërs woonden, dicht bij elkaar in kleine rieten huisjes. Als Hollander kwam je daar niet, maar Ronnie's vader trok zich daar niets van

aan. Hij was 'Indisch'. Zo werden de mensen genoemd die een Hollandse vader en een Indonesische moeder hadden. Of omgekeerd. Ze waren niet zo bruin als de Indonesiërs en niet zo blank als de Hollanders, een tussengroep. Ze hadden wel betere huizen en beter werk dan de Indonesiërs maar de Hollanders werden pas echt voorgetrokken. Omdat zijn vader en moeder Indisch waren was Hans' vriendje Ronnie dus ook Indisch en wat bruiner dan Hans zelf. Hans was altijd een beetje jaloers op de Indische schoolkinderen in zijn klas: ze waren een stuk sneller en leniger dan de Hollandse kaaskoppen waar hij zelf toe behoorde.

En toen kwam het bericht dat iedereen die meer dan 50 procent Nederlands bloed in de aderen had, zich moest melden om in een interneringskamp opgesloten te worden. Je moest kunnen bewijzen dat je veel Indonesisch bloed had om erbuiten te kunnen blijven. Donkere Indische mensen mochten dus gewoon in hun huis blijven wonen, de Hollanders en de lichtgekleurde Indische mensen moesten zich melden voor het kamp.

En zo kwam het dat Ronnie en zijn moeder voor het eerst van hun leven blij waren met hun donkere huid. 'Als je wilt dat ik meega, dan ga ik mee,' zei Ronnie nog dapper tegen Hans, maar toen zijn moeder zei 'Geen sprake van', protesteerde hij niet.

'Ach, niemand weet wat nu de beste plek is,' zei Hans' moeder, 'als de Indonesiërs de kant van de Japanners kiezen, dan kunnen jullie het nog moeilijk krijgen. Ik hoop het niet, natuurlijk.'

Hans begreep wat ze bedoelde. Ook al had hij nog geen geschiedenisles op school gehad, zijn vader had hem veel verteld over de geschiedenis van Indië. Hij wist dat Nederland Indië had veroverd dankzij hun snelle